

Omtrent *Van literaire avant-garde tot raswetenschap. Gustaaf Schamelhout (1869-1944)*

RAF DE BONT

In het laatste nummer van de *Bijdragen tot de Eigentijdse Geschiedenis* verscheen een wel zeer bevreemdende bespreking van mijn boek *Van literaire avant-garde tot raswetenschap : Gustaaf Schamelhout (1869-1944)*¹. Reacties op recensies vervallen vaak in pedanterie, maar de brutale toon van het stuk van Björn Rzoska maakt een wederwoord naar mijn mening noodzakelijk.

Een eerste kritiek van “simplisme” valt mij te beurt, waar ik een onderscheid maak tussen biografieën die de ‘grootheid’ van het beschreven personage benadrukken enerzijds en biografieën die een voorkeur hebben voor ‘figuranten’ anderzijds. Volgens Rzoska zijn mensen niet “vlotjes weg” in één van beide categorieën in te delen. Ver van mij om zo iets te beweren. Mijn enige bedoeling was om twee vaak terugkerende types van biografieën te schetsen. Als ik Schamelhout buiten die twee categorieën wil plaatsen, breng ik mijzelf naar Rzoska’s mening in de problemen. Ik geef in mijn boek aan dat Schamelhout precies interessant kan genoemd worden omdat hij noch een representatieve figurant noch een ‘groots’ personage was. Volgens Rzoska verhoogt een dergelijke omschrijving allerminst de legitimiteit van een biografie. In zijn inleidend stukje

typeerde hij Schamelhout echter zelf als “een buitenbeentje”, hetgeen naar zijn mening stof genoeg moest leveren voor “een boeiend levensverhaal”. Deze legitimatie lijkt mij hier niet alleen even ‘simplistisch’ als die van mijzelf, maar daarenboven contradictoair in het licht van wat Rzoska vervolgens betoogt.

Dat het boek inhoudelijk “éénzijdig” zou zijn – een zwaar oordeel – wordt geïllustreerd aan de hand van slechts één voorbeeld. Ik zou Schamelhouts Groot-Nederlandse denkbeelden gelijkstellen met een “revolutionair en staatkundig anti-belgicisme”, terwijl zeer veel flaminganten voor 1914 “dachten binnen een Belgisch kader”, zoals Rzoska terecht opmerkt. Het is hem echter ontgaan dat Schamelhout ook in die groep van flaminganten een uitzondering was. Zelfs Schamelhouts vroegste Groot-Nederlandse idealen hadden een anti-belgicistische ondertoon, die gebaseerd was op staatsnationalistische idealen. Als hij in 1890 pleitte om uit elkaar te halen “wat tegen-natuurlijk verenigd is”, doelde hij in de eerste plaats op Vlaanderen en Wallonië. Het citaat staat overigens gewoon in het boek. Het prille anti-belgicisme van Schamelhout is dus niet “hoofdzakelijk terug te voeren op zijn anarchistische

¹ *Bijdragen tot de Eigentijdse Geschiedenis*, nr. 10, 2002, p. 217-219.

ideeën”, zoals Rzoska wil doen geloven, maar ook – ja zelfs in de eerste plaats – op een zeer duidelijke nationalistische redenering. Tot zover mijn “al te enge analyse”. Rzoska voegt daar nog aan toe dat de keuze van Schamelhout om als medisch vrijwilliger in het Belgisch leger te gaan, ingegeven moest zijn “door pure pragmatiek”. Dit haalt hij rechtstreeks uit mijn boek. Een dergelijke visie voorstellen als een correctie op mijn “eenzijdig” beeld is dan ook intellectueel oneerlijk.

Tot slot wordt mij nogmaals “simplisme” verweten waar ik schrijf dat Schamelhouts nationalisme in de eerste plaats gebaseerd was op een gevoelskwestie, niet zozeer op een opgebouwde argumentatie. Rzoska meent dat de ‘wetenschappelijke’ onderbouw van Schamelhouts nationalisme in een uitgebreid aantal publicaties in strijd is met een dergelijke conclusie. Met mijn boek heb ik echter precies willen aantonen hoezeer Schamelhouts ‘wetenschappelijk’ werk terugging op bepaalde romantische en gevoelsmatige vooronderstellingen. De ‘wetenschap’ blijkt bij hem veelal *a posteriori* op te duiken in een erg emotioneel geladen vertoog. Schamelhouts romantisch nationalisme komt niet voort uit zijn ‘wetenschappelijk’ werk; het is eerder andersom. Ook dit haal ik geregeld aan doorheen het boek en benadruk ik in het slothoofdstuk. Wanneer ik ‘wetenschappelijk’ tussen aanhalingstekens plaatste, had ik daar dan ook – meer dan Rzoska – een bedoeling mee.